

ΣΑΒΒΑΤΟ 13 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2024

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ

A1α.

1. Σωστό. («ἢ τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἣτις ἐστὶ φιλοσοφία»)
2. Λάθος. («Φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν [: τὴν πόλιν]»)
3. Σωστό. («Διὸ ἀνοσιώτατον ἄνευ ἀρετῆς»)

A1β.

1α, 2γ.

B1. Ο Αριστοτέλης στο δεύτερο διδαγμένο απόσπασμα θεωρεί ότι, όταν ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τη λογική και ζει σύμφωνα με τους νόμους και τη δικαιοσύνη, είναι το ανώτερο από όλα τα όντα, φτάνει στην τελειότητά του («τελεωθείς»).

Με τον όρο «τελεωθείς» συνδέεται ετυμολογικά η λέξη τέλος, με την οποία ο Αριστοτέλης δηλώνει τον απώτερο σκοπό, τον λόγο, μιας σειράς ενεργειών ή την ολοκληρωμένη μορφή προς την πραγμάτωση της οποίας τείνει ένα ον. Έτσι, το τέλος δεν είναι αποτελείωμα αλλά τελείωση, ολοκλήρωση. Ο άνθρωπος «τελειοῦται», όταν ολοκληρώσει τη σωματική και πνευματική του ανάπτυξη και φτάσει στην πληρότητα των δυνατοτήτων του. Τότε μόνο μπορεί να πετύχει την ευτυχία. Αυτό τονίζει ο φιλόσοφος και στα Ἠθικά Μεγάλα: «Αφού, πάλι, η ευτυχία είναι τέλειο αγαθό και τελικός στόχος, δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι και ο άνθρωπος που θα την έχει θα είναι τέλειος-ολοκληρωμένος (την ευτυχία δεν θα την έχει ένα παιδί, ούτε υπάρχει παιδί ευτυχισμένο, αλλά θα την έχει ο ενήλικος, για τον λόγο ότι αυτός είναι ολοκληρωμένος άνθρωπος)». Ασφαλώς και δεν αποστερεί ο Αριστοτέλης τη δυνατότητα της ευτυχίας από το παιδί: δεν λέει πως δεν υπάρχουν παιδιά ευτυχισμένα! Αυτό που ο φιλόσοφος αρνείται στην παιδική ηλικία είναι η ευτυχία στην ολοκληρωμένη της μορφή, η ευτυχία ενός ενήλικου· αυτήν και μόνο αυτήν δεν μπορούν να έχουν τα παιδιά.

Ο νόμος και η δικαιοσύνη βοηθούν τον άνθρωπο να τηρεί το μέτρο και τη σωστή στάση απέναντι στα πάθη, και συνεπώς εξασφαλίζουν την τάξη, την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των μελών της κοινωνίας. Επομένως, η τήρηση των νόμων και η εφαρμογή της δικαιοσύνης αποτελούν, για τον Αριστοτέλη, τον αναγκαίο περιορισμό για να τελειωθεί ο άνθρωπος, να ολοκληρώσει τον φυσικό του προορισμό. Η ορθότητα αυτού του περιορισμού αποδεικνύεται παρακάτω με την εξέταση των βλαβερών συνεπειών της αδικίας («άνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἔδωδὴν χεῖριστον»), που προκύπτουν, αν ο άνθρωπος δεν χρησιμοποιήσει σωστά, υπηρετώντας δηλαδή τη φρόνηση και την αρετή, τα όπλα που του χάρισε η φύση. Τα επιχειρήματά του θα τα αναπτύξει με τη μέθοδο «ἐκ τοῦ ἀντιθέτου»: θα μιλήσει, δηλαδή, πρώτα για τις επιπτώσεις της αδικίας, για να καταλήξει στο ζητούμενο, στη μεγάλη δηλαδή σημασία που έχει η δικαιοσύνη για τη συγκρότηση της πολιτικής κοινωνίας.

Γλωσσικές επιλογές που τονίζουν εμφατικά τη σημασία του όρου «τελεωθείς» είναι η χρήση των αντιθετικών λέξεων «βέλτιστον»-«χεῖριστον» σε βαθμό υπερθετικό, καθώς και η χρήση αναλογίας («ὥσπερ γὰρ τελεωθείς ... - οὕτω δὴ καὶ χωρισθείς...»).

B2.

1. Λάθος.
2. Λάθος.
3. Σωστό.
4. Σωστό.
5. Σωστό.

B3α.

1ζ, 2γ, 3η, 4στ, 5δ, 6α.

B3β.

Είναι επιτακτική ανάγκη να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση της υπογεννητικότητας στη χώρα μας.

Η δίκη του Σωκράτη διεξήχθη ενώπιον του δικαστηρίου της Ηλιαίας.

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

B4. Στο πρώτο απόσπασμα του διδαγμένου κειμένου παρατίθενται διαφορετικά πεδία γνώσεων («ἐπιστῆμαι»), με διαφορετική στόχευση το καθένα. Αν, όμως, ο άνθρωπος θέλει να συγκλίνουν όλα αυτά στην επίτευξη ενός κεντρικού στόχου («κυρίως ἀγαθοῦ»), οφείλει να υποτάξει όλες τις επιμέρους γνώσεις σε μία κεντρική καθοδήγηση. Αυτήν την ασκεί η φιλοσοφία, γιατί σε αυτήν κυριαρχεί ο ορθός λόγος. Οι εκφράσεις

«κρίνειν τὴν ὀρθότητα», «τῷ λόγῳ χρωμένη», «ὀρθὴν κρίσιν», «ἀναμάρτητον» ἀπηχούν την ἀμέριστη -κατὰ την κλασικὴ ἐποχή- ἐμπιστοσύνη των Ἑλλήνων στην ικανότητα τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς. Ὁ λόγος ἔχει ἡγεμονικὸ ρόλο στην ψυχὴ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου: κατευθύνει τὶς πράξεις του, γίνεται ἀναντικατάστατος ὁδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου, γὰρ νὰ βρῖσκει σε κάθε περίπτωση μέσα στην καθημερινότητα τὴν ὀρθὴ ἐπιλογή, λειτουργεῖ ὡς ἀνεκτίμητος σύμβουλος τῆς ἐλεύθερης προαίρεσης· αὐτὴ θὰ καθοδηγήσει τὸν ἄνθρωπο στο πῶς θὰ βιώσει καὶ θὰ ἐκδηλώσει τὰ πάθη, πῶς θὰ σχετιστεῖ στην πράξη με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πῶς θὰ ἀντιμετωπίσει τὶς καταστάσεις, τὰ γεγονότα καὶ τὰ πράγματα μέσα στην πολιτικὴ κοινωνία. Ἔτσι, οἱ διανοητικὲς ἀρετὲς τοῦ ἀνθρώπου συνεργάζονται με τὶς ἠθικὲς, γὰρ νὰ του προσφέρουν ἀπὸ κοινὸν τὴν εὐτυχία. Παρόμοια καὶ στο παράλληλο κείμενο τοῦ Ε.Π.Παπανούτσου προβάλλεται ἡ σημασία τοῦ ὀρθοῦ λόγου κατὰ τοὺς νεότερους χρόνους, που γίνεται ἐργαλεῖο τῆς φιλοσοφίας («Ἔργο τῆς ξαναγίνεται ἢ ἀπομυθοποίηση, τὸ ξεμάγεμα τοῦ κόσμου με τὸν μαθηματικὸ λογισμό καὶ τὴν ἐμπειρικὴ ἔρευνα»), στην προσπάθειά τῆς νὰ υποτάξει τὴ φύση («Νὰ δαμαστεῖ ἢ Φύση με τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς γλώσσας τῆς»). Ὁ ὀρθὸς λόγος τίθεται στην ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου που μπορεῖ νὰ ἀποκομίσει τὰ μεγαλύτερα δυνατὰ οφέλη, νὰ δαμάσει τὴ φύση («Μέ τὸ νοῦ λοιπὸν μποροῦμε νὰ ὑποτάξουμε τὴ Φύση»), ὑπακούοντας ταυτόχρονα στις ἐπιταγὲς τῆς («Πῶς; Ὑπακούοντας στοὺς νόμους τῆς καὶ χρησιμοποιώντας γὰρ τίς ἀνάγκες μας τοὺς δικούς τῆς τρόπους ἐνέργειας»). Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ παραπάνω, τὰ δύο κείμενα, μολονότι ἀπέχουν κατὰ πολὺ χρονικὰ, συνομιλοῦν μεταξύ τους, καθὼς προβάλλουν τὴν καθοριστικὴ σημασία τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, ἡ ὁποία προάγει τὴ φιλοσοφία, ὡς ἐλεύθερη πνευματικὴ ἀναζήτησι καὶ βρῖσκεται ὑπεράνω ὅλων των ἐπιστημῶν, στοχεύοντας ἀμεσα στην ἀλήθεια καὶ μάλιστα στην ἀλήθεια τῆς φύσης.

Γ1. Πρῶτα, λοιπὸν, ἀκούω πῶς τότε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, κατὰ τοὺς τέσσερις ἢ πέντε μῆνες, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλός, ἀφοῦ εἰσέβαλλαν σε μιὰ χώρα καὶ τὴν ἐρημώνανε με τοὺς οπλίτες τοὺς καὶ με στρατεύματα ἀπὸ πολῖτες, πάλι θὰ ἀναχωροῦσαν γὰρ τὴν πατρίδα τους· κι ἦταν ἀφενὸς τόσο πιστοὶ στις ἀρχαῖες παραδόσεις καὶ ἀφετέρου περισσότερο εἶχαν τέτοιο πολιτικὸ ἦθος, ὥστε τίποτε ἀπὸ κανέναν δὲν ἀγόραζαν (δὲν ἀποκτοῦσαν με δωροδοκίες), ἀλλὰ ἔκαναν πόλεμο με νόμιμα καὶ φανερά μέσα. Τώρα, ὁμως, βλέπετε, βέβαια, πῶς οἱ προδότες ἔχουν καταστρέψει τὰ περισσότερο καὶ τίποτα δὲν γίνεται ἀπὸ τὴν παράταξη (παρατεταγμένο στρατεῦμα) οὔτε ἀπὸ τὴ μάχη· καὶ ἀκούτε πῶς ὁ Φίλιππος δὲν πορεύεται ὅπου θέλει, ὁδηγώντας μιὰ φάλαγγα οπλιτῶν, ἀλλὰ ὁ στρατὸς του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐλαφρὰ οπλισμένους στρατιῶτες, ἰππεῖς, τοξότες, μισθοφόρους.

Γ2. Στην παράγραφο 47 προβάλλεται ένα αφελές επιχείρημα («εὐήθης λόγος») από αυτούς που θέλουν να παρηγορήσουν την πόλη πως δεν έχει ακόμα ο Φίλιππος τη δύναμη που είχαν κάποτε οι Λακεδαιμόνιοι («ὡς ἄρ' οὐπω Φίλιππος ἔστιν οἰοί ποτ' ἦσαν Λακεδαιμόνιοι»), όταν κυριαρχούσαν σε όλη τη θάλασσα και την ξηρά («οἱ θαλάττης μὲν ἦρχον καὶ γῆς ἀπάσης»), είχαν σύμμαχο τον Μ. βασιλέα («βασιλέα δὲ σύμμαχον εἶχον») και κανείς δεν τους αντιστεκόταν («ὕφιστατο δ' οὐδὲν αὐτούς»). Κι όμως και εκείνους τους απέκρουσε η πόλη της Αθήνας και δεν νικήθηκε («ἀλλ' ὅμως ἡμύνατο κάκείνους ἢ πόλις καὶ οὐκ ἀνηρπάσθη»). Σύμφωνα με τον ρήτορα, ενώ σε όλα παρουσιάζεται μεγάλη πρόοδος και η τωρινή κατάσταση καθόλου δεν μοιάζει με τα περασμένα («ἀπάντων πολλὴν εἰληφότεων ἐπίδοσιν, καὶ οὐδὲν ὁμοίων ὄντων τῶν νῦν τοῖς πρότερον»), τίποτε δεν έχει εξελιχθεί τόσο όσο η πολεμική τέχνη («οὐδὲν ἡγοῦμαι πλέον ἢ τὰ τοῦ πολέμου κεκινήσθαι ἀπιδεδωκέναι»).

Γ3α. νυνὶ δ' ὄρᾱς μὲν δήπου τὸ πολὺ / τὸ πλέον τὸν προδότην ἀπολωλεκότα.

Γ3β. ὑπέστη, ἡγοῦ, ὀπλίτου, ἀγάγης, ἐνεβεβλήκεσαν.

Γ4α.

παραμυθεῖσθαι: αντικείμενο της μετοχής «τῶν βουλομένων», ἀναρθρο τελικό ἀπαρέμφατο.

θαλάττης: αντικείμενο του ρήματος «ἦρχον».

σύμμαχον: κατηγορούμενο του αντικειμένου «βασιλέα» μέσω του ρήματος «εἶχον».

τὸν πόλεμον: υποκείμενο του ἀπαρεμφάτου «εἶναι», ετεροπροσωπία.

ἀπολωλεκότας: κατηγορηματική μετοχή, συνημμένη στο αντικείμενο «προδότας» του ρήματος «ὄρᾱτε» από το οποίο εξαρτάται, κατηγορηματικός προσδιορισμός στο «προδότας».

Γ4β.

Δημοσθένης ἔφη εἶναι τοίνυν τινὰ εὐήθη λόγον παρὰ τῶν παραμυθεῖσθαι βουλομένων τὴν πόλιν, ὡς ἄρ' οὐπω Φίλιππος εἶη.